

STROJNÍČKA FAKULTA TU V KOŠICIACH
NÁRODNÝ INŠPEKTORÁT PRÁCE
EURÓPSKA AGENTÚRA PRE BEZPEČNOSŤ A OCHRANU
ZDRAVIA PRI PRÁCI

TECHNICAL UNIVERSITY OF KOŠICE
NATIONAL LABOUR INSPECTORATE
EUROPEAN AGENCY FOR SAFETY AND HEALTH AT WORK

AKTUÁLNE OTÁZKY BEZPEČNOSTI PRÁCE A PREVENČIA ZÁVAŽNÝCH HAVÁRIÍ

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV

Konferencia je organizovaná pod záštitou
Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny,
Ministerstva životného prostredia SR a
dekana Strojníckej fakulty Technickej univerzity v Košiciach

XXXVII. medzinárodná konferencia

13. - 15. 11. 2024

Hotel Patria, Štrbské Pleso, Vysoké Tatry, Slovenská republika

ISBN: 978-80-553-4726-4

ERGODIAGNOSTICKÁ CENTRA V ČESKÉ REPUBLICE – PROJEKT ANALÝZA FUNGOVÁNÍ ERGODIAGNOSTICKÝCH CENTER, AKTUALIZACE METODIKY STANDARDŮ ERGODIAGNOSTIKY

PREVOCATIONAL ASSESSMENT CENTERS IN THE CZECH REPUBLIC – PROJECT ANALYSIS OF THE FUNCTIONING PREVOCATIONAL ASSESSMENT CENTERS, UPDATE OF THE METHODOLOGY OF PREVOCATIONAL ASSESSMENT STANDARDS

BÁTRLOVÁ, K. & MRÁZOVÁ, K. & LIPŠOVÁ V.

Abstrakt:

V roce 2015 byl vytvořen systém hodnocení pracovního potenciálu osob se zdravotním postižením pro účely zaměstnanosti. Tento systém je založen na spolupráci Úřadu práce ČR (ÚP) a ergodiagnostických center, která v něm mají klíčovou roli a jejich postupy se řídí jednotnou metodikou – „Metodika standardů ergodiagnostiky pro účely hodnocení pracovního potenciálu osob se zdravotním postižením“.

Ergodiagnostika má v oblasti diagnostiky osob se zdravotním postižením klíčovou a nezastupitelnou roli. U těchto osob je nutné zmapovat vliv jejich zdravotních problémů na možnosti uplatnění na regionálním trhu práce, ale i na možnosti dalšího profesního směřování po případné změně funkčního zdravotního stavu.

S ohledem na vývoj této problematiky a potřebu zachování standardizace poskytování služeb bylo přibližně po 10 letech nutné zhodnotit funkčnost celého systému a analyzovat proces ergodiagnostiky. Za tímto účelem byl Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR zahájen projekt „Analýza fungování ergodiagnostických center, revize procesů a aktualizace metodiky standardů ergodiagnostiky“, který probíhá v letech 2024–2026.

Tento příspěvek se zaměřuje na problematiku ergodiagnostiky v ČR a shrnuje první rok realizace zmíněného projektu.

Hlavním řešitelem projektu je Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i., a spoluřešitelem Státní zdravotní ústav.

Abstract:

In 2015, a system for assessing the work potential of persons with disabilities was created for employment purposes. This system is based on the cooperation of the Labor Office of the Czech Republic and prevocational assessment centers, which have a key role in it, and their procedures are governed by a uniform methodology - "Methodology of prevocational assessment standards to assess the work potential of persons with disabilities". Prevocational assessment has a key and irreplaceable role in the field of diagnosis of persons with disabilities. For these people, it is necessary to map the effect of their health problems on the possibilities of employment in the regional labor market and the possibilities of further professional direction after a possible change in functional health status. Concerning the development of this issue and the need to maintain the standardization of service provision, after approximately 10 years it was necessary to evaluate the entire system's functionality and analyze the prevocational assessment of process. For this purpose, the Ministry of Labor and Social Affairs of the Czech Republic launched the project "Analysis of the functioning of prevocational assessment centers, revision of processes and updating of the methodology of prevocational assessment standards", which runs in the years 2024-2026. This contribution focuses on the issue of Prevocational assessment in the Czech Republic and summarizes the first year of implementation of the mentioned project. The project's main researcher is the Research Institute of Occupational Safety, v. v. i., and the co-researcher is the National Institute of Public Health.

Klíčové slová:

Osoby se zdravotním postižením, Ergodiagnostická centra, ergodiagnostika, Úřady práce

Key words:

Persons with disabilities, Prevocational Assessment Centers, Prevocational Assessment, Labor Offices

Úvod

Ergodiagnostika je metodicky sestaveným souborem zdravotní a pracovní anamnézy, klinického vyšetření, sebehodnocení, sady metodicky definovaných funkčních testů, výsledného posouzení rizik a kazuistické konference ideálně s konfrontací nabídky pracovních míst – jobmatchem [1]. Cílem ergodiagnostického vyšetření je objektivně zhodnotit a určit míru fyzické, psychické a senzorické zátěže, která je ve vztahu k zdravotnímu stavu v zaměstnání možná bez zvýšeného rizika. Jeho výsledkem je specifikace optimálních pracovních poloh, pohybu na pracovišti či dopravy do zaměstnání, rozsah manipulace s břemeny, všeobecného fyzického zatížení, využití jemné motoriky rukou, senzorické zapojení, psychomotorické a kognitivní schopnosti a další aspekty, kterými se v další fázi řídí výběr vhodného zaměstnání a příprava pracoviště [2].

V České republice došlo poprvé k sjednocení ergodiagnostických metodik v rámci projektu Iniciativy Společenství EQUAL „Rehabilitace – Aktivace – Práce (zkr. RAP), který probíhal v letech 2006–2008 a bylo do něj zapojeno šest ergodiagnostických center a byl zaměřený na osoby, které mají omezený přístup na trh práce. Na tento projekt v letech 2012–2014 navázal projekt MPSV ČR „Regionální síť spolupráce v pracovní rehabilitaci“ (zkr. PREGNET) s cílem vytvořit dalších sedm budoucích ergodiagnostických center.

Na základě výše uvedených projektů vzniklo 13 ergodiagnosticky specializovaných center, které se nacházejí v jednotlivých krajích, mimo Středočeský (ten má centrum v Praze) a Karlovarský. Dvě centra jsou v Ústeckém kraji.

V roce 2015 byl koncipován systém hodnocení pracovního potenciálu osob se zdravotním postižením pro účely zaměstnanosti, který implementoval výstupy z projektu PREGNET. Tento systém je postaven na funkční spolupráci ÚP ČR a ergodiagnostických center, která mají v tomto systému výhradní postavení a jejichž postupy se řídí jednotnou metodikou „Metodika standardů ergodiagnostiky pro účely hodnocení pracovního potenciálu osob se zdravotním postižením“. Problematiku ergodiagnostiky a pracovní rehabilitace ovlivňuje a vymezuje především zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Metodika standardů ergodiagnostiky pro účely hodnocení pracovního potenciálu se zdravotním postižením

Metodika standardů ergodiagnostiky pro hodnocení pracovního potenciálu osob se zdravotním postižením představuje strukturovaný postup, jak komplexně posoudit fyzické, psychické a kognitivní schopnosti jednotlivce v kontextu jeho schopnosti vykonávat pracovní činnosti. Tento přístup zahrnuje standardizované testy, pracovní simulace a hodnocení funkčních dovedností, které umožňují objektivně identifikovat silné stránky i případná omezení dané osoby. Díky multidisciplinárnímu zázemí odborníků a individuálně přizpůsobeným posudkům tato metodika zajišťuje podklady pro optimalizaci pracovních podmínek, vhodné zařazení a doporučení pro pracovní adaptaci. Metodika je klíčová pro integraci osob se zdravotním postižením na trh práce a jejich dlouhodobou udržitelnost v zaměstnání.

Ergodiagnostika je v kompetenci zdravotnických zařízení a umožňuje:

- vyšetření obecného funkčního psychosenzomotorického potenciálu;
- vyšetření funkčních schopností, pracovního potenciálu pro účely zaměstnanosti;
- posouzení zdravotního stavu uchazeče o určité zaměstnání vzhledem k rizikům v zaměstnání, dopravě do práce apod.;
- posouzení pomůcek a využití nových technologií v pracovním uplatnění;
- poskytuje se na žádost praktického, specializovaného lékaře. Vyšetření se platí ze zdrojů zdravotního pojištění;
- poskytuje se na žádost ÚP ČR, na základě žádostí neziskových organizací, zaměstnavatelů, fyzických osob. Vyšetření platí ten, kdo ergodiagnostiku požaduje.

Metodika je výstupem systémového individuálního projektu MPSV ČR „Regionální síť spolupráce v pracovní rehabilitaci“ (zkratka PREGNET), který navazuje na předchozí projekt Iniciativy Společenství EQUAL „Rehabilitace–Aktivace–Práce“ (zkratka RAP), realizovaný od roku 2005 do roku 2008.

Hlavním cílem projektu RAP bylo podpořit rovný přístup v zaměstnávání osob se zdravotním postižením a nastavit komplexní systémové řešení předpracovní (ergodiagnostiky) a pracovní rehabilitace s ohledem na specifika regionálních trhů práce v souladu se Zákonem o zaměstnanosti 435/2004 Sb. a souvisejících předpisů.

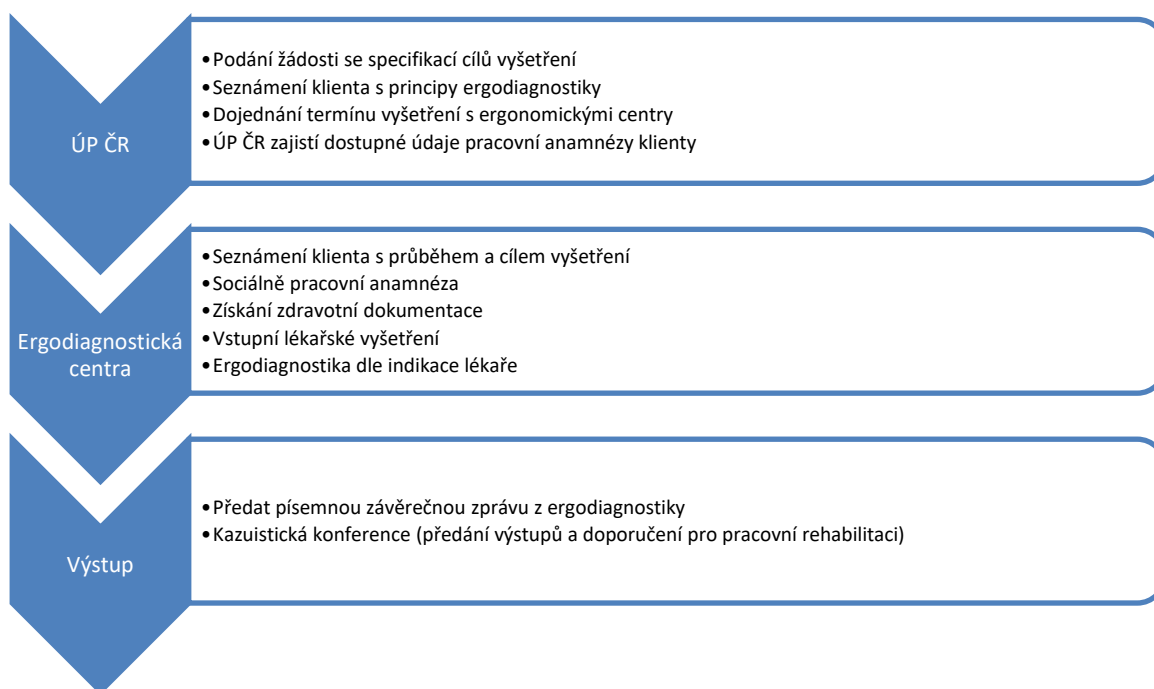
Cílem projektu PREGNET je podpořit rozvoj pracovní rehabilitace v České republice formou regionálních sítí spolupráce jako komplexního nástroje aktivní politiky zaměstnanosti při integraci osob se zdravotním postižením na trh práce. Prioritou projektu PREGNET je vznik ergodiagnostických center ve zbývajících 8 krajích České republiky, ostatní kraje se zúčastnily projektu RAP. Současně je aktualizována a inovována metodika, která vznikla v rámci projektu RAP.

Metodika projektu PREGNET vychází z metodiky projektu RAP. V původním zadání bylo vytvořit metodiku používaných testů v závislosti na rozdělení klientů podle typů různých postižení. Metodika hodnocení vzniklá v projektu RAP je hodnocením psychosenzomotorického potenciálu obecně a je tedy univerzální. Základním rozdílem přístupu k jiným, než čistě fyzickým typům postižení je pak nutnost kvalitní psychodiagnostiky a nutnost dostupnosti dalších speciálních odborných vyšetření. Obsahem této metodiky je definování personálních, věcných a materiálových standardů ergodiagnostických center. Ergodiagnostiku pro potřeby ÚP ČR je možné realizovat pouze s těmi ergodiagnostickými centry, které splňující standardy dané touto metodikou. Na základě těchto standardů si vzniklá ergodiagnostická centra požádají o akreditaci. Jen akreditovaná centra budou moci hodnotit potenciál k práci eventuálně ke vzdělání, rekvalifikaci. Ergodiagnostické vyšetření může být požadováno pro pacienta, klienta i žáka se speciálními potřebami.

Organizace ergodiagnostického procesu

Ergodiagnostický proces je zahájen podáním žádosti o ergodiagnostické vyšetření. V případě, že se jedná o klienta ÚP ČR, tuto žádost předkládá příslušný ÚP ČR nejbližšímu ergodiagnostickému centru. Žádost o ergodiagnostiku může také podat ošetřující lékař, samotný klient, zaměstnavatel. Záměrem ergodiagnostiky je hodnocení psychosenzomotorického potenciálu vzhledem k zaměstnání ve shodě s typovými pozicemi [3].

Obr. 1 Organizace ergodiagnostického procesu [3]

Projekt Analýza fungování ergodiagnostických center, aktualizace metodiky standardů ergodiagnostiky

V roce 2015 byl koncipován systém hodnocení pracovního potenciálu osob se zdravotním postižením pro účely zaměstnanosti, který implementoval výstupy systémového individuálního projektu MPSV ČR „Regionální síť spolupráce v pracovní rehabilitaci – zkratka Pregnet“. Tento systém je postaven na funkční spolupráci ÚP ČR a Ergodiagnostických center, která mají v tomto systému výhradní postavení a jejichž postupy se řídí jednotnou metodikou - „Metodika standardů ergodiagnostiky pro účely hodnocení pracovního potenciálu osob se zdravotním postižením“. Tato metodika rovněž vymezila věcné, materiální a personální standardy k poskytování ergodiagnostiky v ergodiagnostických centrech.

Ergodiagnostika má v oblasti diagnostiky osob se zdravotním postižením klíčovou a nezastupitelnou roli. U těchto osob je nutné zmapovat vliv jejich zdravotních problémů na možnosti uplatnění na regionálním trhu práce, ale i na možnosti dalšího profesního směřování po případné změně funkčního zdravotního stavu. Spolupráce mezi jednotlivými a ÚP ČR je unikátní právě v kontextu projektu Pregnet a je potřebné a velmi žádoucí ji v dlouhodobém kontextu udržovat a posilovat.

Finanční prostředky vynakládané na zabezpečení procesu ergodiagnostiky jsou výdajem na státní politiku zaměstnanosti. Z důvodu zachování systémového přístupu k hodnocení pracovního potenciálu osob se zdravotním postižením pro účely zaměstnanosti a pracovní rehabilitace je žádoucí udržovat aktuálnost výkonů ergodiagnostiky a jejich cenové kalkulace.

S ohledem na vývoj této problematiky a potřebu zachování standardizace poskytování služeb bylo přibližně po 10 letech nutné zhodnotit funkčnost celého systému a analyzovat proces ergodiagnostiky. Za tímto účelem byl Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR zahájen projekt „Analýza fungování ergodiagnostických center, revize procesů a aktualizace metodiky standardů ergodiagnostiky“, který probíhá v letech 2024–2026.

Výzkumný projekt bude zvyšovat dostupnost ergodiagnostiky pro širší okruh klientů, u kterých bude možné provést objektivní funkční hodnocení pracovního potenciálu pro účely jejich zaměstnanosti. Proto budou do expertní činnosti zapojeni vysoce odborně erudovaní odborníci na problematiku v oboru onkologie a adiktologie.

Projekt zahrnuje analytickou a expertní část. První část bude zaměřena na analýzu podmínek realizace procesu ergodiagnostiky v jednotlivých. V expertní části bude provedena aktualizace standardizovaného procesu ergodiagnostiky prováděné v síti, včetně návrhu na rozšíření metodiky o testy zaměřené na hodnocení pracovního potenciálu osob s onkologickým a adiktologickým onemocněním a pilotní ověření navržených postupů v procesu ergodiagnostiky.

Hlavním řešitelem projektu je Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i., a spoluřešitelem Státní zdravotní ústav.

Výsledky dotazníkového šetření ergodiagnostických center

Dotazníkové šetření bylo uskutečněno mezi ergodiagnostickými centry a mělo za cíl posoudit aktuální stav těchto center a identifikovat hlavní výzvy a příležitosti pro jejich další rozvoj. Dotazník byl rozdělen do tří hlavních bloků:

1. **Základní informace o fungování ergodiagnostických center**, používaných metodách a přístrojovém vybavení. Tento blok obsahoval 13 otázek a byl povinný pro všechna centra.
2. **Spolupráce s ÚP ČR**. Blok zahrnoval 15 otázek a zaměřoval se na spolupráci mezi centry a ÚP ČR. Vyplnění této části záviselo na rozřazovací otázce: „Byla provedena na žádost ÚP ČR alespoň jedna ergodiagnostika od 1. 1. 2022?“.
3. **Hodnocení současného stavu ergodiagnostických center** a prognóza dalšího vývoje, obsahující 9 otázek hodnotících stav ergodiagnostických center a budoucí směřování ergodiagnostiky.

Klíčové výsledky šetření

Z dotazníkového šetření vyplynulo několik zajímavých poznatků, které odhalily hlavní oblasti, jež by mohly přispět k efektivnějšímu fungování ergodiagnostických center:

- **Personální zajištění:** Většina center uvedla problémy s personálním obsazením, zejména nedostatek klíčových odborníků, jako jsou ergoterapeuti, psychologové nebo sociální pracovníci. Některá centra nemají kompletní základní tým pro ergodiagnostiku podle metodiky a uvedla, že tyto nedostatky limitují jejich kapacity pro provádění vyšetření.
- **Informovanost a spolupráce s ÚP ČR:** Spolupráce s ÚP ČR probíhá na většině pracovišť, přesto však existují nedostatky, zejména v oblasti komunikace a informovanosti. Některá centra uvádějí, že pracovníci ÚP ČR nemají vždy přesnou představu o průběhu ergodiagnostiky, což někdy vede k nerealistickým očekáváním klientů. Průměrná délka procesu od žádosti po odeslání zprávy často překračuje 30 dní.
- **Motivace klientů:** Nízká motivace klientů byla označena jako jeden z nejnápadnějších problémů. Většina center uvádí, že motivace klientů k návratu do práce je obecně nízká, což ovlivňuje efektivitu procesu ergodiagnostiky a může snižovat kvalitu výsledků.

Zjištěné informace budou sloužit jako podklad pro aktualizaci a zachování standardizace uvedené metodiky. Následovat bude dotazníkové šetření u ÚP ČR. Ergodiagnostika hraje klíčovou roli v podpoře zaměstnávání a posílení rovnosti příležitostí v pracovním životě.

Závěr

Výsledky dotazníkového šetření poukazují na klíčové výzvy, kterým ergodiagnostická centra čelí. Nedostatečné personální zajištění a chybějící odborníci představují limitující faktory pro plnohodnotné fungování center. Dále je patrná potřeba zlepšit informovanost pracovníků ÚP ČR o účelu a průběhu ergodiagnostiky, aby se zajistila realistická očekávání a lepší spolupráce.

Nízká motivace klientů k návratu do pracovního procesu vyžaduje strategický přístup k výběru vhodných klientů a motivaci k účasti na ergodiagnostice. Zajištění dostatečného vybavení a kvalitní zpětné vazby z procesu vyšetření může přispět ke zvýšení efektivity. Doporučení vyplývající z analýzy proto směřují k posílení spolupráce s ÚP ČR, zlepšení personálních kapacit a zajištění lepší informovanosti všech zúčastněných stran.

Základem úspěšnosti zařazení klienta do společnosti je najít znovu smysl jeho života, umožnit mu získat pocit schopnosti a platnosti v jeho rodině, ve společnosti, přiblížit se maximálně samostatnosti v aktivitách běžného života (i s nezbytnými kompenzačními pomůckami, eventuálně pomocí druhé osoby) a umožnit mu v produktivním životě návrat do zaměstnání.

Dedikace příspěvku

© 2024

Tento výsledek byl finančně podpořen z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na léta 2023–2027 a je součástí výzkumného úkolu 01-S4-2024-VÚBP Analýza fungování Ergodiagnostických center, revize procesů a aktualizace metodiky standardů ergodiagnostiky, řešeného Výzkumným ústavem bezpečnosti práce, v. v. i., ve spolupráci se Státním zdravotním ústavem, v letech 2024–2026.

Literatura

- [1] SLÁDKOVÁ, Petra. Ergodiagnostika v rehabilitaci. Praha: Grada Publishing, 2023. ISBN 978-80-271-3269-0.
- [2] Ergodiagnostika. Online. Pracovní rehabilitace. 2021. Dostupné také z: <http://pracovnirehabilitace.cz/sluzby-ergodiagnostika>.
- [3] ŠVESTKOVÁ, Olga, Pavel MARŠÁLEK, SVĚCENÁ Kateřina a kol. Metodika standardů ergodiagnostiky pro účely hodnocení pracovního potenciálu OZP. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014

Korešpondenční adresa

1. Mgr. Bátorlová Kateřina: Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i., Jeruzalémská 1283/9, 110 00 Praha 1, 774 102 454, email: batrlova@vubp-praha.cz
2. Mgr. Mrázová Karolina, Ph.D.: Státní zdravotní ústav, Centrum hygieny práce a pracovního lékařství, Šrobárova 49/48, Praha 10, 100 00, Česká republika, email: karolina.mrazova@szu.cz
3. MUDr. Lipšová Vladimíra: Státní zdravotní ústav, Centrum hygieny práce a pracovního lékařství, Šrobárova 49/48, Praha 10, 100 00, Česká republika a Klinika pracovního lékařství, VFN-Praha, 1. LF UK, Na Bojišti 1, Praha 2, Tel: +420 267 082 415, email: vladimira.lipsova@szu.cz